

IN DE WOESTIJN – FALEN MET ZIJN ALLEN

Serie De moed om te falen

Twee weken voor kerst sprak ik de rector van een grote scholengemeenschap. Hij wist niet wat te doen. Er werd zo veel gemopperd! Er was zoveel onvrede bij zoveel mensen. Hij was het type leidinggevende dat zijn deur open had staan, en mensen uitnodigde om van hun hart geen moordkuil te maken, maar te vertellen wat hen dwars zat. Eigenlijk deed hij alles goed, dacht ik. En misschien had de onvrede niet veel te maken met de situatie in de school, maar is die groter.

Tijdens het gesprek gingen mijn gedachten ook terug naar een drie dagen durende bijeenkomst over de vraag: wat te doen als je niet weet wat te doen? We waren met een internationale groep van ongeveer zeventig mensen die zich allemaal bezig hielden met veranderingen in de samenleving. En een van de eerste opdrachten die we in kleine groepen gingen doen was het vertellen over situaties waarin we niet wisten wat te doen. Fascinerend! Weet u welk verhaal u zou kunnen vertellen? Uit het verzamelen van verhalen werd al snel een inzicht geboren: het is weliswaar heel ongemakkelijk om het niet te weten, maar het is ook de plek waar iets nieuws kan gebeuren. Waar iets open kan gaan. Maar om dat te kunnen laten gebeuren moeten we wel het lef hebben om er niet zo snel mogelijk uit weg te willen. Learn to be comfortable in the uncomfortable. Tijdens deze drie dagen leerde ik heel veel over de wijsheid die geboren kan worden als je in een groep samen ook langer durft stilstaan en verschillende perspectieven toe te laten.

Wat hoorde u in het verhaal over Mozes? Moed om te falen? Of falen om moedig te zijn? Er zit zo snel een oordeel in. Ik wil ons uitnodigen om – eigenlijk net als Elten Kiene gedaan heeft voor het schrijven van Ik weet het niet – iets langer door te gaan met luisteren naar het verhaal, stil zijn, er bij blijven en gewaarworden wat er allemaal in deze situatie tegelijk is.

De eerste beschrijving van het gezelschap in de woestijn: niet alleen het joodse volk, maar ook mensen uit andere volkeren. In sommige vertalingen worden ze vreemdelingen genoemd. Door hun onverzadigbaarheid eerst te noemen worden ze ook al bijna als oorzaak aangewezen van de onrust die ontstaat.

De roep om vlees. Veel vlees, en andere heerlijkheden die er in Egypte wel waren. Er was geen honger, maar het eten was saai. Wat in Egypte bevrediging had gegeven was weggefallen. Dat is moeilijk.

Mozes die vastloopt in zijn geloof. In de onderneming die was begonnen bij het heilig vuur in het braambos, een vuur dat ook in hem en zijn volk brandde. Hij neemt afstand van de opdracht die hij aangenomen had. God, doe het zelf maar.

Hoe de Eeuwige Mozes aanhoort in zijn wanhoop, zijn woede, en een aanwijzing geeft. Je hoeft het niet alleen te doen. Verzamel 70 van de oudsten van Israël bijeen van wie je weet dat ze hun taak als opzichter van het volk goed vervullen. En breng ze bijeen in de tent.

(Overigens zit het meest hilarische van Numeri 11 in het deel dat we niet gelezen hebben. Als de Eeuwige Mozes woorden geeft die hij aan het volk moet zeggen. Ze moeten zichzelf reinigen/ heiligen voor de volgende dag. En dan moest hij zeggen: “U hebt immers bij de HEER geklaagd dat u geen vlees hebt en dat u het in Egypte zo goed had? Welnu, de HEER zal u vlees geven – en vlees eten zult u! Niet zomaar één dag, niet twee dagen, niet vijf of tien of twintig dagen, maar een volle maand, tot het u de neus uit komt en u er misselijk van wordt. Want u hebt de HEER, die in uw midden is, geminacht door erover te klagen dat u uit Egypte bent weggegaan.”)

Falen, het niet zelf kunnen is een taboe in onze prestatiecultuur. De angst om te falen is fnuikend voor de ontwikkeling van sommige jonge mensen. Het staat hen in de weg om keuzes te maken, om iets te proberen zonder het zeker te weten, zonder dat de keuze door de omgeving als veilig gekwalificeerd wordt. Door heel veel prestaties te meten, te toetsen wordt de ruimte om uit te proberen, je eigen manier om dingen te doen te kunnen ontdekken erg klein. Door een dominant economisch denken gaan mensen, jong en oud, zichzelf de maat nemen op een onmenselijke manier. Herken je dat?

Misschien dat ik daarom zo geraakt was toen Ingeborg een tijdje geleden de spoken word – een vorm van poëzie – van Elten Kiene met mij deelde. 'Ik weet het niet' zeggen is moedig, je stelt je open, en dan ben je ook kwetsbaar. Maar je kunt ook meer gewaarworden van je innerlijk. Wat is er wel? Zijn tekst is niet rationeel, maar eerder associatief. Beeldend verhalend. Een van de dingen die hij dan zegt is: 'Mijn dromen raken nooit op. mijn vlam raakt nooit gedoofd.' Niet weten en dit gewaarworden moet veel vreugde geven. En: 'Ik vind het fijn om te belanden op plaatsen die eerder onmogelijk leken.' Niet weten en beseffen dat leven niet maakbaar is, dat je belandt op plaatsen, dankzij ontmoetingen, dank zij fouten. Wat fantastisch dat hij deze hoopvolle ervaringen deelt met groepen jongeren!

Elten schrijft dat hij telkens zichzelf vindt door te focussen op verbinding – ik ben omdat wij zijn. Daar raakt hij mij. En daar rakelt hij iets uit het verhaal op dat ik eerder niet zag. Het lukte het volk in de woestijn niet om een wij te zijn. Een bezielde verband. Gods volk onderweg. Als ieder uit is op onmiddellijke bevrediging - 'Vlees, veel vlees!!' - dan kan niemand zijn. Dan ligt onheil, onrecht op de loer. Dan ontsteekt de eeuwige in woede, en spreekt ons er op aan.

Dit houdt mij bezig, want het doet erg denken aan onze wereld, nu. Heel letterlijk is de roep om vlees natuurlijk een probleem. Maar vooral de cultuur van gemak. Snelle behoeftebevrediging voor degenen die het geld er voor hebben. Het ontwricht onze wereld, het reduceert ons mens zijn tot een onderdeel van een financieel economisch systeem waarin de ongelijkheid en het onrecht toeneemt. Het zorgt voor dikke sloten op de deur, camera's op elke straathoek en harde grenzen om vluchtelingen tegen te houden.

Ik ben omdat wij zijn. De wijsheid van de Ubuntu-cultuur waar Desmond Tutu zo inspirerend over vertelde. In het falen, het vastlopen van een volk is de beste weg om met zeventig mensen samen te komen in een of andere tent. En dan de tijd te nemen om af te dalen in onszelf, in onze gemeenschap, en in verhalen en beelden te delen wat er werkelijk toe doet.

Ik geloof dat we dat kunnen. Het begint met de moed om te zeggen dat onze huidige samenleving faalt op vele fronten. Dat is het begin van een reis met gedeelde verantwoordelijkheid. Een reis waarbij het vuur dat diep van binnen brandt een groter vuur kan worden, een vuur dat nooit gedoofd kan worden. Ik heb er nu al zin in om die reis te maken, met jongeren en ouderen, met mensen van allerlei herkomst en met heel verschillende roepingen en levenswijzen. En dat we dan samen vissers van menselijkheid worden en heerlijke eenvoudige vegetarische maaltijden eten!

Dus nodig ik jullie graag uit, met een tekst van Loesje: 'Wie gaat er mee verdwalen, Ik weet de weg!'

Marcel Elsenaar